

4. *Косач Ю.* З країни рабів / Юрій Косач // Українське Слово. — 1936. — 15 берез. — С. 2.
5. *Косач Ю.* Конгрес облуди / Юрій Косач // Українське Слово. — 1935. — 21 лип. — С. 2—3.
6. *Косач Ю.* Робітничий рай в СРСР / Юрій Косач // Українське Слово. — 1936. — 23 лют. — С. 3.
7. *Косач Ю.* Советські мракобіси / Юрій Косач // Українська Трибуна. — 1948. — 7 листоп. — С. 2—3.
8. *Косач Ю.* Совітська авіяція / Юрій Косач // Українське Слово. — 1935. — 23 лют. — С. 3.
9. *Косач Ю.* Совітські пророки / Юрій Косач // Українське Слово. — 1936. — 31 трав. — С. 3.
10. *Косач Ю.* Терор паралізує (на тему положення в СРСР) / Юрій Косач // Українське Слово. — 1935. — 16 лют. — С. 3.
11. *Кравченко С. І.* Періодичні видання Польщі 20—30-их років ХХ століття у світлі суспільно-культурних процесів міжвоєнної доби: літературна комунікація, польсько-український діалог : монографія / Світлана Іванівна Кравченко. — Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2009. — 508 с.
12. *Павличко С.* Модернізм у контексті мистецького українського руху / Соломія Павличко // Павличко С. Теорія літератури. — К. : Основи, 2002. — С. 277—381.
13. *Сидоренко Н.* Національно-духовне самоствердження : у 3 ч. / Наталія Сидоренко. — К. : Дослідницький центр історії української преси, 2000. — Ч. 3 : Національні часописи у «таборовому просторі» Європи після завершення Другої світової війни (Італія, Великобританія, Німеччина, Австрія, 1945—1950). — 160 с.
14. *Шерех Ю.* Українська еміграційна література в Європі 1945—1949. Ретроспективи й перспективи / Юрій Шерех // Шевельов Ю. Вибрані праці : у 2 кн. — К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2009. — Кн. 2 : Літературознавство. — С. 633—678.

Леся Кічура

КОНЦЕПЦІЯ ІСТОРИЧНОГО БАЧЕННЯ МИКОЛИ ГОЛУБЦЯ (За матеріалами галицької преси)

Схарактеризовано концепцію історичного бачення М. Голубця в його публіцистичній спадщині. Проаналізовано статті історичної

тематики, а також про відомих українців. Зазначено найважливіші проблеми, порушені М. Голубцем у різножанрових публікаціях.

Ключові слова: публіцистичні статті, національне виховання, історик-популяризатор, патріотизм, М. Голубець.

Охарактеризовано концепцію історического видення М. Голубця в его публіцистическом наследии. Проанализированы статьи исторической тематики, а также об известных украинцах. Указано важнейшие проблемы, затрагиваемые М. Голубцом в разножанровых публикациях.

Ключевые слова: публицистические статьи, национальное воспитание, историк-популяризатор, патриотизм, М. Голубец.

The concept of historical vision of M. Holubets' in his publicistic legacy has been characterized. The articles on historical topics, publications about famous Ukrainians have been analyzed. The most important problems, raised by M. Holubets' in the articles of different genres, have been specified.

Key words: publicistic articles, national education, historian and popularizer, patriotism, M. Holubets.

Минулі століття дали Україні плеяду талановитих публіцистів (Ю. Бачинський, Д. Донцов, М. Драгоманов, В. Кучабський, В. Липинський, М. Міхновський, О. Назарук, С. Томашівський, І. Франко). Серед відомих імен того часу дедалі частіше з'являється ім'я представника львівської творчої інтелігенції — Миколи Голубця. Зацікавлення цією постаттю очевидне, адже він був автором «84 книг та понад 1500 статей» [14].

М. Голубець відгукувався щоразу новою публікацією на кожну важливу подію у громадсько-політичному житті Галичини. Саме тому його статті різняться за жанрами та проблематикою.

Вивчення публіцистичної спадщини М. Голубця нині сприятиме заповненню прогалини в історії української журналістики, оскільки у радянський період його творчість була під заборону.

Упродовж останнього десятиріччя дослідженням тієї чи іншої грані таланту М. Голубця займалися такі львівські науковці, як О. Катола [11], З. Наконечна [15], Л. Сніцарчук [17], Т. Стефанишин [18]. Статті цих дослідників стосувалися, зокрема, редакторської, журналістської та мистецтвознавчої тематики. Проте жоден із науковців не охарактеризував концепцію історичного бачення М. Голубця в публіцистиці, його розуміння поступу історії та циклічності історичних процесів.

Отже, ми намагатимемося з'ясувати основні засади історичного бачення цього визначного публіциста та редактора.

Для того, щоб оцінити й проаналізувати історичну концепцію М. Голубця, його розуміння історичних процесів, необхідно охарактеризувати найважливіші історичні та науково-популярні праці автора. У них М. Голубець дає тлумачення своєї історичної концепції, яка, на його переконання, полягала в характеристиці, оцінці, вивченні видатних постатей, значущих подій та фактів. На думку І. Сварника, М. Голубець належав до покоління істориків-універсалістів (не академічних учених, а радше істориків-популяризаторів), які впродовж життя займалися не лише «чистою» історією, а й багатьма близькими до неї галузями науки. Проте навіть видання діаспори не згадували про нього як про дослідника історії України. Насправді М. Голубець любив та вивчав історію, це було його потребою і покликанням.

Досліджуючи концепцію історичного бачення М. Голубця, неможливо оминати увагою працю «Велика історія України від найдавніших часів до 1923 року» [1]. Цей масштабний на ті часи науковий проект було реалізовано з ініціативи й за кошти І. Тиктора. На основі тогочасних джерел, монографічних історичних праць М. Голубець запропонував власну інтерпретацію давньої й новітньої національної історії, яка полягала не лише в описі, тлумаченні та роз'ясненні історичних подій, а й у характеристиці розвитку всіх галузей науки та мистецтва, культурних надбань народу. Варто зазначити, що видання багато ілюстроване та доповнене додатками. Це, наприклад, хронологія і родовід українських князів, час правління українських гетьманів. Про згадану книгу В. Січинський писав, зокрема, що вона належно не оцінена, адже «офіційні», чи то «фахові», історики сприйняли її досить прохолодно, оскільки це видання вийшло поза їхньою «школою». Попри певні недоопрацювання «Велика історія України...» цінна тим, що в окремих питаннях не йде за «історичними» шаблонами і фальшивими теоріями, накинутими нам польською і російською історіографією. М. Голубець як історик-популяризатор методологічно чи радше ідейно й світоглядно близький до М. Грушевського та його школи, зокрема до свого колеги І. Крип'якевича, оскільки не мислив аналіз і синтез минулого без розгляду культурно-мистецької спадщини. Для нього історія

культури поряд із державно-політичною й суспільно-економічною була неодмінною складовою загальної історії України. Варто звернути увагу на те, як саме автор упорядкував своє видання: після кожного підрозділу він подавав огляд мистецтва, культури, освіти, друкарської справи.

Цю працю М. Голубця позитивно оцінив Ф. Коковський [12]. У своїй публікації він наголошував, зокрема, на тому, що М. Голубець охарактеризував зовнішню та внутрішню політику українських князів, яка сприяла визнанню України серед інших європейських держав того часу.

Ще один рецензент, І. Лоський, на сторінках «Нового Часу» зауважив, що поява «Великої історії України...» М. Голубця заповнила значну прогалину в історичній літературі. Він позитивно оцінив оригінальну структуру цього видання [13].

На сторінках тогочасної преси з'являлися і негативні відгуки на працю М. Голубця. Ми вважаємо, що не всі критичні зауваження рецензентів обґрунтовані. Насамперед М. Голубець намагався долучити до своєї праці максимальну кількість доступних іноземних джерел. Щодо тлумачення вибору історичних фактів, то зазначимо, що це не всім професійним історикам притаманно. М. Голубець же був радше популяризатором історії для широкого українського загалу. Важливо, на нашу думку, те, що він позиціонувався як авторитетний і знаний автор, своїми творами виховував молодь (і не лише її), заохочував вивчати минуле рідного краю. Виховний елемент та публіцистичність цієї праці сприяли тому, що громадськість сприйняла її досить зацікавлено і жваво. Велика кількість критичних публікацій на сторінках галицької преси свідчить про те, що «Велику історію України...» М. Голубця помітили відразу. Її поява спонукала чимало істориків і рецензентів до дискусії над важливою проблемою — розуміння та зображення історичного процесу в науково-популярній праці. Різноманіття оцінок свідчить, що кожен із авторів критичних публікацій ретельно ознайомився із книгою М. Голубця. У той час, коли відчувалася велика потреба у ґрунтовному дослідженні (краєзнавчому, етнографічному, історичному) з минулого України, це видання повноправно заповнило нішу в історичній лектурі. Поєднуючи вміння історика-популяризатора, краєзнавця та етнографа, М. Голубець своєю працею поширював

знання історичного минулого серед народу, ознайомлював українців з найкращими і найдревнішими історичними та культурними пам'ятками, доводив розвиненість українського мистецтва та культури нарівні з надбаннями інших народів.

Концепція історичного бачення М. Голубця, розуміння історії та її пізнання простежуються і в статті «Історія — учителька життя». У публікації автор наголошує на тому, що історія має здатність повторюватися за законами всезагального розвитку, тому на її помилках можна багато чого навчитися. За нехтування її уроками історія часто мститься. «Великі суспільні рухи, великі політичні трансформації ніколи не бувають несподіванками для тих, що знаючи і розуміючи їх підложка, можуть передбачити й наслідки...» [7]. Водночас, підкреслює М. Голубець, не можна свідомо «викликати» явищ і подій, коріння яких заховане у колективній підсвідомості, не знаючи прогнозу їхньої дії на конкретній основі. Наприклад, відновлення втраченої незалежності не вдасться провести за чужим зразком. Тільки поєднуючи вимоги конкретного моменту й історичні аналогії, можна досягти в цьому успіху. Тому для української нації конче необхідне знання як чужої, так і власної історії — учительки життя.

Окрім історії України, вчений працював ще в таких царинах, як історичне краєзнавство, геральдика та генеалогія [16]. На нашу думку, своїми працями з історії походження українських родів та шляхти М. Голубець намагався довести, що на українських землях століттями не здійснювали геральдичних досліджень. Саме тому діячів нашої історії охоче «привласнювали» інші нації. Дослідники часто ототожнюють українську шляхту з польською, однак і самі шляхтичі інколи замовчували своє походження чи починали вважати себе поляками. Багато українських родин ще й досі не знають, що своє давнє коріння їм потрібно шукати серед боярсько-шляхетських родів Київської Русі та Галицько-Волинської держави. Адже перші родини руської шляхти сформувалися за часів Київської Русі і з гордістю пронесли цю назву через тисячоліття воєнних конфліктів, політичної та релігійної несвободи.

Відзначимо: шляхетське походження мали Хмельницький і Виговський, Богун і Мазепа. Навряд чи пересічному читачеві відомо, що коріння митрополита Андрея Шептицького (якому М. Голубець

присвятив «Золоту книгу») треба шукати серед шляхетських родин давньоруського походження, що послуговувалися гербом Драг-Сас. Зваживши на усі ці моменти, можна лише захоплюватися творчістю М. Голубця, який у важкі для України часи намагався відродити геральдичну традицію, наголосити на важливості знання свого минулого, життя своїх предків — творців історії української держави.

Автор писав свої геральдичні праці понад століття назад, проте сьогодні справа української геральдики не надто зрушила з місця. Про неї здебільшого говорять як про традицію, запозичену ззовні. Для справжніх європейців справою честі є вивчення родоводу. Варто лише усвідомити, що шляхтич — це людина, яка знає своє походження і може його науково обґрунтувати за допомогою документів, віднайдених у державних та родових архівах.

Окрім власне геральдичних досліджень, М. Голубець досить часто в публіцистичних статтях писав про видатних осіб як визначальний чинник поступального руху історії. Автор уважав, що саме одиниці, а не маса творять майбутнє. Тому він намагався зобразити важливих, на його думку, історичних осіб, висвітлити їхню діяльність та з'ясувати вплив на історичний процес України [2—6; 8—10].

Доречно зауважити, що публіцист досить часто послуговувався історичною біографістикою як однією з галузей історичної науки, що вивчає діяльність конкретних постатей у контексті певної доби. Мабуть, автор, як і деякі вчені, вважав історичну біографістику одним із методів вивчення історії. Історична біографістика присутня у працях таких українських істориків ХІХ—ХХ ст., як Д. Бартиш-Каменський, М. Костомаров, В. Антонович, М. Грушевський, І. Крип'якевич.

Окрім того, М. Голубцеві була притаманна ще одна риса, яка поєднувала його історичну концепцію із творчим кредом М. Костомарова. Обидва історики намагалися надати історії привабливості роману, тобто використовували такі художні прийоми, які збагачували кольорами тіньове зображення історії, надавали повноти життя, в результаті чого минуле відтворювалося у вигляді майже художнього твору. М. Голубець, як і М. Костомаров, не обирав звичайні сюжети, а лише ті, що були сповнені духовної напруги й високого драматизму дійства. В обох науковців цим вимогам відповідала доба Б. Хмельницького, яка стала переломним моментом в українській історії.

Здійснивши аналіз вказаних публікацій М. Голубця, можна узагальнити, що його праці в царині історичного процесу були досить ґрунтовними. Вони становили важливу частину національного надбаня та були ваговою складовою соціально-комунікативного процесу того часу, оскільки адресувалися найширшій читацькій аудиторії з метою впливу на неї та формування громадської думки. Авторіві вдалося зосередити свою увагу на важливих постатях, з'ясувати їхній вклад, розглянути важливість їхньої діяльності для творення української історії. Принагідно варто наголосити, що автор володів таким публіцистичним талантом та журналістською майстерністю, що міг звертатися до читача будь-якого віку і статусу — дитини, підлітка чи інтелігента. Він настільки вмів і вправно писав свої історичні статті, використовуючи при цьому художні засоби, що його праці створювали враження цікавої оповідки чи роману. Вони легко читалися та справляли позитивне враження, залишаючи у пам'яті читача найважливіші моменти, на яких наголошував автор.

Ми вважаємо, що становлення М. Голубця як історика-популяризатора відбувалося під впливом поглядів таких відомих у міжвоєнну добу галицьких публіцистів, як Д. Донцов, І. Кедрин, В. Кучабський, О. Ольжич, Д. Паліїв, З. Пеленський, М. Стахів, С. Томашівський, М. Шлемкевич.

Звернення до історичної тематики, а якщо вужче — до прикладів з історії, використання історичних паралелей та аналогій як аргументу — це була органічна риса, притаманна українським публіцистам Галичини. Вони володіли сформованим історичним мисленням, головними засадами їх погляду на історію були оптимістичне сприймання історичного процесу, бачення перспективи; ідея державності; ідея соборності; ідея людини (самовідданої, героїчної, жертвовної, патріотичної) як рушія історичного процесу.

Історична концепція М. Голубця полягала у трактуванні історії як циклічного процесу, де все повторюється за законами розвитку і майбутні події можна передбачити, враховуючи наслідки попередніх. З огляду на це дослідник наполягав на вивченні власної історії, щоби зрозуміти та спрогнозувати її майбутній розвиток.

Значне місце в історичній концепції М. Голубця посідає особа, постать, яка є творцем та рушійним чинником історії. Саме тому дослідник дуже часто вдавався до жанру історичної біографістики як допоміжного методу вивчення історії. М. Голубець умів оптимально

поєднувати біографічні аспекти того чи іншого митця з професійним аналізом будь-якого явища чи факту, влучно використовував спогади, листи, щоденникові записи. Усе це в його публіцистиці створювало широку панорамність дослідження та пропонувало соціально значущу проблематику.

Важливим у зазначеній концепції М. Голубця було його намагання надати історії привабливості роману. Художні прийоми та невимушений виклад матеріалу робили його праці цікавими, легкими для читання та нагадували роман. Однак вони містили також документальні дані та посилання на першоджерела, що дозволяє трактувати їх як достовірні історичні дослідження науково-популярного стилю.

Концепція історичного бачення М. Голубця полягала в розумінні та оцінюванні визначних історичних постатей, значущих подій і фактів, а також в акцентуванні ідеї постійної боротьби за самоствердження народу.

1. Велика історія України від найдавніших часів до 1923 року / вид. і відп. ред. І. Тиктор ; вступ «Шляхом минулого» І. Крип'якевича ; зладив М. Голубець. — Львів : Видав І. Тиктор, 1935. — 864 с. : 843 іл.
2. [Голубець М.]. В обороні історичної правди // Неділя. — 1938. — Ч. 34. — С. 1—3.
3. [Голубець М.]. Великий всеукраїнець (В століття уродин Володимира Антоновича: 1834—1934) / Марко Вільшина // Новий Час. — 1934. — Ч. 127. — С. 6.
4. Голубець М. До тихої чернечої келії (3 приводу 25-ліття літературної й наукової праці о. д-ра Йосафата Скрутня) / Микола Голубець // Літературно-науковий додаток «Нового Часу». — 1938. — Ч. 15. — С. IV.
5. [Голубець М.]. Дорошенко під Львовом / М. Г. // Неділя. — 1930. — Ч. 14. — С. 2—3; Ч. 15. — С. 2—3; Ч. 16. — С. 3; Ч. 17. — С. 2—3; Ч. 18. — С. 4—5; Ч. 19. — С. 2—3.
6. [Голубець М.]. Ізидор Шараневич. 1829—1929 / М. Г. // Неділя. — 1929. — Ч. 6. — С. 3.
7. Голубець М. Історія — учителька життя / Микола Голубець // Новий Час. — 1934. — Ч. 174. — С. 6.
8. Голубець М. 50-ліття Миколи Костомарова творця Книг Биття Українського Народу (1885—1935) / Микола Голубець // Новий Час. — 1935. — Ч. 82. — С. 1—2.
9. Голубець М. Слідами Хмельницького по Львові / Микола Голубець. — Львів : Вид-во Нового Часу, 1928. — С. 3.

10. [Голубець М.]. Фонд імени гетьмана Івана Мазепи / М. Г. // Народне Слово. — 1909. — Ч. 251. — С. 2—3.
11. Катола О. Микола Голубець — видавець і редактор часопису «Українське Мистецтво» (1926) / Ольга Катола // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2005. — Вип. 13. — С. 600—607.
12. Коковський Ф. «Велика Історія України» (Вражіння читача) / Франц Коковський // Новий Час. — 1934. — 24 верес. — С. 10.
13. Лоський І. Велика історія України / Ігор Лоський // Новий Час. — 1935. — Ч. 5. — С. 13.
14. Микола Голубець [некролог] // Краківські Вісті. — 1942. — Ч. 108. — С. 3.
15. Наконечна З. Микола Голубець про українську пресу (за матеріалами галицьких періодичних видань) / Зоряна Наконечна // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. дев'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 28—29 жовт. 2005 р. — Львів, 2005. — С. 607—611.
16. Сварник І. Українська шляхта в дослідженнях Миколи Голубця / Іван Сварник // Генеалогічні записки Українського геральдичного товариства. — Біла Церква, 2000. — Вип. 1. — С. 47—49.
17. Сніцарчук Л. «Крок вперед!» або Темпоральна референтність часопису «Час» (1931—1932) / Лідія Сніцарчук // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2002. — Вип. 10. — С. 174—180.
18. Стефанишин Т. Микола Голубець — визначний представник львівської школи мистецтвознавства / Тарас Стефанишин // Мистецтвознавство'99 : наук. зб. — Львів, 1999. — С. 177—188.

Оксана Серета

ЮЛІАН ДОРОШ ЯК ПОПУЛЯРИЗАТОР УКРАЇНСЬКОГО ФОТОМИСТЕЦТВА ТА ЗАЧИНATEЛЬ КІНЕМАТОГРАФІЧНОГО РУХУ НА ТЕРЕНАХ ГАЛИЧНИНИ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ

Проаналізовано публіцистичну спадщину та редакторську діяльність Юліана Дороша, відзначено його внесок у розвиток фото- та кіномистецтва галицького українства наприкінці 20-х — у 30-х рр. ХХ ст.

Ключові слова: Юліан Дорош, фотографія, кінематограф, публікація, популяризування, українська культура.